

УДК 349.3

М. М. Шумило

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України,
відділ проблем цивільного, трудового та підприємницького права
вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, 01601, Україна

ПЕНСІЙНІ ПРАВОВІДНОСИНИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ СИСТЕМ (ВСТУП ДО ПРОБЛЕМИ)

У статті розглядається нова для права соціального захисту в цілому та пенсійного забезпечення зокрема проблема системного підходу до вивчення правовідносин у цій галузі права. Теорія систем займає важливе місце у сучасних наукових дослідженнях; у статті зроблено спробу проаналізувати пенсійні правовідносини кризь призму системи. Вперше запропоновано розглядати пенсійні правовідносини як систему. Наводиться низка загальнонаукових досліджень з теорії систем, що дає можливість застосовувати ці знання для більш глибокого розуміння сучасного стану та тенденцій розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. Зроблено також висновок про те, що при характеристиці пенсійних правовідносин з позицій системного підходу можна застосовувати не тільки термін «система», але і термін «структура» пенсійних правовідносин.

Ключові слова: пенсія, пенсійні правовідносини, система, системний підхід, правовідносини як система.

Питання теорії систем, системного підходу при вивченні правових явищ залишається однією із найактуальніших проблем сучасної юриспруденції. Пенсійне забезпечення не залишається осторонь цього процесу. Вже звичними для науки права соціального забезпечення є терміни «пенсійна система», «система пенсійного забезпечення», «система соціального захисту населення» тощо, натомість вивчення системи кризь призму пенсійних правовідносин не знайшло широкого висвітлення в наукових дослідженнях. Вчені, які займаються проблемами системології, загальної теорії систем, стверджують, що оточуючий нас світ — це велика система. З цим твердженням важко не погодитися. Суспільство — це також організована система. Право як суспільна наука також є системою, більше того, воно оперує такими категоріями, як: «система права», «система законодавства», «правова система», «система правових норм» тощо. На нашу думку, усе право — це є складна система, що складається із менших систем, які взаємодоповнюють одна одну та надають їй рис упорядкованості. У правовому регулюванні вважаємо за необхідне визнати правовідносини як систему нижчого рівня, що формує шляхом взаємодії системи більш високого рівня. Виходячи з вищевикладеного, самі пенсійні правовідносини як система та система правовідносин і будуть предметом цього наукового дослідження.

Як загальнотеоретичне явище теорію систем досліджували такі вчені, як: Людвиг фон Берталанфі, В. І. Садовський, Е. Г. Юдін, Р. Л. Акоф,

А. М. Авер'янов, І. М. Дудник, П. К. Анохін, Н. Луман та ін. Серед вчених-юристів, що розглядали теорію систем в праві в цілому та правовідносинах зокрема, можна виокремити: В. М. Протасова, Н. В. Протасову, М. О. Тузова, Є. Б. Кубка, Н. М. Оніщенко та ін. Проблема ж теорії систем та системного підходу у пенсійному забезпеченні та пенсійних правовідносинах залишається маловивченим аспектом.

Погляд на правові явища з позицій системного підходу дає можливість краще зрозуміти процеси, які відбуваються в правовому регулюванні. Слушною є позиція Н. М. Оніщенко, що юридична наука покликана осмислити правову дійсність в єдності, цілісності та взаємозв'язаності форм і проявів. Основою її принципом є розмежування правових реалій на факти і цінності, засоби і цілі, на частини і ціле [1, с. 7]. Таке осмислення можливе лише із застосуванням інструментарію системного підходу.

Очевидно, що поняття системи зародилося в філософських трактатах, а, отже, саме філософська дефініція системи є найбільш загальною та абстрагованою. Так, система (давньо-гр. *σύστημα* — те, що складається із частин, з'єднань) — категорія, що визначає об'єкт, організований як цілісність, де енергія зв'язків між елементами системи є більшою ніж енергія їх зв'язків з елементами інших систем [2, с. 936–938]. Отже, наведене визначення виводить два основних елементи систем: 1) об'єкт; 2) зв'язки. Це визначення певною мірою ігнорує суб'єктів, але очевидно, що суб'єкти можуть мати різноманітні зв'язки, а для цілісності системи важливі ті суб'єкти, які мають зв'язок з об'єктом, а також зв'язок між собою щодо об'єкта. Саме з цієї позиції і буде вибудовуватися дослідження пенсійних правовідносин як системи та системи пенсійних правовідносин.

Першим, хто на пострадянському просторі у 1991 році почав розглядати правовідносини як систему, був В. М. Протасов. Так, вчений зазначає, що детальному вивченню правовідносин найбільшою мірою відповідає системний підхід, що володіє досить широким категоріальним апаратом, основними в якому є поняття системи, елемента, складу, структури, функції, функціонування, мети. Щодо категорій «елемент», «склад», «структура», то вони використовуються в характеристиці правовідносин, однак робиться це для виділення якихось сторін правовідносин в додаток до його форми і змісту. Такий підхід не є досить коректним в загальнофілософському сенсі. Форма і зміст вичерпують явище повністю, і за їх межами у явища вже нічого бути не може. Елементи і структура можуть бути віднайдені лише в середині єдності форми і змісту, а не за її межами. Крім цього, системні категорії дієві за умови їх цілісної реалізації в межах системного підходу, а не в окремому вигляді [3, с. 6].

Серед українських досліджень у цій сфері слід навести колективну монографію під редакцією Є. Б. Кубка, який зазначає, що з методологічної точки зору особливо актуальним є розуміння процесів, механізмів, напрямку та особливостей організованого розвитку соціальних систем, оскільки без такого розуміння формування науково обґрунтованої державно-правової політики неможливо, а її практична реалізація малоефективна [4, с. 47].

Враховуючи той факт, що система є загальнонауковою категорією, на нашу думку, необхідно викласти її ключові ознаки (для того, щоб нижче можна було розглядати пенсійне забезпечення в цілому та пенсійні правовідносини зокрема крізь призму системи та системного підходу).

Засновником загальної теорії систем вважається американський вчений-біолог австрійського походження Людвіг фон Берталанфі, хоча ці питання піднімалися у науковій дискусії і до нього, але перша ґрунтовна публікація щодо загальної теорії систем була здійснена у 1947 році саме з позицій біології. Так, Л. фон Берталанфі (*Ludwig von Bertalanffy*) вперше сформулював, що система — це комплекс взаємопов'язаних компонентів, ряд понять, що характерні для організованих цілих, таких як взаємодія, сума, механізація, централізація, конкуренція, фінальність і т. д., і така, що застосовує їх до конкретних явищ [5, с. 29]. Вчений також детально проаналізував зростання у системі та системи і обґрунтував думку, що закони ізоморфізму діють і в інших сферах, окрім біології, та можуть бути використані в наукових пошуках як універсальні. Так, Л. фон Берталанфі вказував, що відносне зростання компонентів всередині системи зазнає дії дуже простого та загального принципу, яким є зростання в біології (морфології, біохімії, фізіології, теорії еволюції), застосовується просте відношення аллометричного збільшення. Таке ж відношення має місце і в соціальних явищах. Соціальна диференціація і розподіл праці в примітивних суспільствах, так само як процес урбанізації (тобто збільшення міст у порівнянні з сільським населенням), відбуваються відповідно до аллометричних прикладів. (*Цей же принцип можна спостерігати і в пенсійному забезпеченні в моменти його виникнення і збільшення різновидів пенсійного забезпечення, особливо в сфері спеціального пенсійного забезпечення, детально про це буде зазначено нижче. — М. Ш.*). Застосування останнього дає можливість кількісно вимірювати соціальні організації і соціальний розвиток, що дозволяє замінити інтуїтивні міркування з цього приводу [5, с. 57]. Вчений пізніше слушно вказував, що поняття системи розповсюдилося у всіх сферах науки і проникло в повсякденне мислення, в жаргон і засоби масової комунікації. Системне мислення відіграє провідну роль в широкому діапазоні людської діяльності — від індустріального підприємства і засобів озброєння до езотеричних тем чистої науки [5, с. 30–54].

Очевидно, що теорією систем займалися представники різних галузей знань і кожен з них доповнював загальну теорію систем новими ознаками, характеристиками. Так, Р. Л. Акоф (*Russell L. Ackoff*), який наголошував на тому, що систему можна визначити як будь-яку сутність, концептуальну або фізичну, що складається із взаємозалежних частин [6, с. 145]. Це надзвичайно важливо, оскільки елементи системи не тільки пов'язані між собою, але і повинні бути взаємозалежними один від одного.

Одним із найбільш ґрунтовних досліджень у сфері вивчення систем є робота А. М. Авер'янова, в якій автор вказує на те, що світ — це єдність систем, що перебувають на різних рівнях розвитку, при чому кожен рівень слугує засобом, основою існування іншого, більш високого рівня систем.

Чим більша система, тим повільніше вона змінюється, чим менша, тим швидше вона проходить етапи свого існування. У цій простій закономірності простежується діалектичний розвиток системи [7, с. 101–102]. Вчений також продовжує думку Л. фон Берталанфі і зазначає, що будь-яка система розвивається за одними і тими же загальними законами. Ізоморфізм систем полягає в ізоморфізмі законів їх розвитку. Йдеться не тільки про всезагальність дії основних законів діалектики, про що писав Гегель, а йдеться про те, що крім них, у розвитку усіх систем можна відстежити всезагальність прояву таких закономірностей, як диференціація та інтеграція елементів і зв'язків системи, поділ систем, зміна структур і елементів. Як одну із таких загальних закономірностей розвитку, автор виділяє, перш за все, етапність розвитку: виникнення, становлення, період зрілості, регресивні перетворення і зникнення [7, с. 105–107]. Наведене є надзвичайно важливим при дослідженні пенсійного забезпечення в цілому та пенсійних правовідносин зокрема. Безумовно, якщо поглянути на пенсійну систему України, то можна побачити процеси ізоморфізму, розширення диференціації видів пенсійного забезпечення. Так само пенсійне забезпечення цілком зазнає впливу загальних закономірностей розвитку, що також легко простежити на прикладі історичного розвитку пенсійної системи Європи в цілому та України зокрема. Йдеться про виникнення та зміну тих чи інших правових механізмів регулювання пенсійної системи.

Сучасний український дослідник систем І. М. Дудник також наголошує на значенні зв'язків між компонентами системи, які завжди є суттєвими та органічними. Це означає, що ці зв'язки є виявом внутрішньої функціональної суті складових частин та відображають зміст і цільову спрямованість розвитку системи в цілому. Внаслідок цього зміна одного з компонентів викликає певні зміни всіх інших частин системи, а іноді — і системи в цілому. Наявність такої тісної взаємодії, органічного взаємозв'язку компонентів є причиною того, що в різноманітних процесах, у взаємодії з середовищем система виступає як єдине, цілісне утворення. Це проявляється тому, що внутрішні зв'язки між компонентами системи значно тісніші та стійкіші, ніж зв'язки цієї системи (або її окремих компонентів) з іншими матеріальними об'єктами зовнішнього середовища [8, с. 9], на чому вже було зроблено наголос при цитуванні філософського визначення системи. У цьому сенсі важливим є питання проведення правової реформи загалом та реформи пенсійної системи зокрема. Йдеться про те, що реформування повинно бути комплексним, тільки тоді воно може бути успішним. У наукових часописах неодноразово наголошувалося, що три спроби реформування пенсійної системи в Україні 1991, 2003 та 2011 років важко назвати завершеними, окремими, цілісними реформами. Оскільки реформа — це комплексний захід, а внесені зміни в пенсійне законодавство скоріше можна визначити як три етапи багаторічної пенсійної реформи [9, с. 24–32]. Враховуючи сучасний стан пенсійного забезпечення, очевидним є той факт, що незабаром будуть впроваджені нові зміни до пенсійного законодавства. На нашу думку, четверта спроба реформування пенсійного законодавства повинна

мати завершений характер як за змістом, так і за формою, якою має стати Пенсійний кодекс України.

Повертаючись до теорії функціонування систем та підводячи підсумки викладеному, вважаємо, що найбільш загальну та вичерпну характеристику запропонували провідні дослідники теорії систем В. М. Садовський та Е. Г. Юдін, які резюмували попередні дослідження своїх сучасників і вказали, що система — це: 1) цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів; 2) вона утворює особливу єдність із середовищем; 3) зазвичай, будь-яка досліджувана система є елементом системи більш високого рівня; 4) елементи будь-якої системи, в свою чергу, зазвичай виступають як системи більш низького рівня [10, с. 12].

Одним із наріжних каменів у визначенні систем є системоутворюючі чинники. З позицій функціональності систем П. К. Анохін вказав, що визначальним і єдиним чинником є результат функціонування системи [11, с. 74]. Тобто, кожна система прагне досягнення певного результату.

У спеціалізованій літературі можна зустріти думку, що системоутворюючим чинником є мета, система функціонує для досягнення певної мети, що є дуже подібною до результату. Німецький соціолог Ніклас Луман, на прикладі організованих соціальних систем, зазначає, що зазвичай має значущість те, що організована система є раціональною, якщо вона досягає своєї мети. Тому її системна раціональність інтерпретується як цілераціональність, і внаслідок цього системна структура, чи принаймні офіційна, «формальна» структура, має значущість як засіб щодо цілі [12, с. 47–48]. Така позиція також заслуговує на увагу, та навіть більше, очевидним є той факт, що система без цілі сліпа. Метою пенсійних правовідносин як системи є реалізація права на пенсію. На нашу думку, становлення, функціонування системи включає в себе цілий комплекс системоутворюючих чинників. Поодинокі вони б не досягли створення системи. Якщо ж система уже почала формуватися, то очевидно, що необхідна центральна, єдина ціль, щоб система набула рис функціональності, дієвості.

А. М. Авер'янов класифікує системоутворюючі чинники на *зовнішні* та *внутрішні*. Зовнішні системоутворюючі чинники — це ті, що сприяють виникненню і розвитку систем [7, с. 52–52]. Вчений, говорячи про зовнішні системоутворюючі чинники, розуміє під ними, перш за все, механічні, фізичні, хімічні та ін. На нашу думку, якщо йдеться про право як соціальну систему, то право також зазнає суттєвих впливів зовнішніх факторів. Щодо становлення системи загальнообов'язкового державного пенсійного забезпечення, то такими чинниками були: демографічна криза, урбанізація, реформа виборчого законодавства тощо. Усе це і було тими об'єктивними системоутворюючими чинниками, які спричинили виникнення системи пенсійного забезпечення і пенсійних правовідносин як системи нижчого порядку.

До *внутрішніх системоутворюючих чинників* А. М. Авер'янов відносить безпосередньо елементи системи, тобто ті, які її, власне, і складають. Вчений наводить ряд ознак внутрішніх системоутворюючих чинників:

1) Спільність природної якості елементів. Йдеться про те, що усі елементи так чи інакше пов'язані і у своїй єдності спрямовані на досягнення єдиної мети. (*У випадку пенсійних правовідносин як системи — реалізація права на пенсію. — М. Ш.*)

2) Взаємодоповнення, яке забезпечується зв'язком як однорідних, так і різнорідних елементів. Диференціація елементів призводить до укріплення та удосконалення системи. Диференційно-інтегральний процес, так само як і координативно-субординаційний, є необхідним, атрибутивним чинником системоутворення. (*Правовий зв'язок між суб'єктами пенсійних правовідносин як системи є обов'язковим і є нічим іншим як їх змістом. — М. Ш.*)

3) Чинники індукції, які надають системі рис завершеності. Це явище настільки атрибутивне, як і розмноження, зростання, диференційно-інтегральний процес. Індукційними чинниками можуть бути як властивості взаємодіючих елементів, так і об'єкти, які не є елементами даної системи, а також зовнішнє середовище. (*Дослідивши один вид пенсійних правовідносин як системи нижчого рівня, можна зробити умовивід про функціонування системи пенсійних правовідносин, як системи вищого рівня. — М. Ш.*)

4) Постійні, стабілізуючі фактори системоутворення включають постійні жорсткі зв'язки, що забезпечують єдність системи. Провідне місце у цьому сенсі належить структурі, яка є не тільки системоутворюючим чинником, але і системозберігаючим. (*Структура пенсійних правовідносин як системи, залежно від виду, є стабільною і незмінною вже тривалий час, що дозволяє зробити висновок про стабільність пенсійної системи України. — М. Ш.*)

5) Функціональні зв'язки виникають в процесі специфічної взаємодії елементів систем. Інколи їм притаманний тимчасовий, перехідний характер. (*Усі правові зв'язки у пенсійних правовідносинах як системі є функціональними. Це сукупність прав та обов'язків, дотримання яких забезпечує результат та мету системи — отримання пенсії. — М. Ш.*)

6) Штучні системоутворюючі чинники створюються людиною. Вони можуть мати як зовнішній, так і внутрішній характер. Штучні фактори є зовнішніми, коли елементи, частини утвореної системи індиферентні один до іншого. Штучні фактори є внутрішніми, коли утворювана ними система виступає як єдність взаємодоповнюючих елементів [7, с. 57–62].

Запропоновані А. М. Авер'яновим різновиди системоутворюючих чинників є універсальними і можуть бути застосовані до характеристики пенсійних правовідносин як системи, про що було частково зазначено у коментарях вище. Вже наголошувалося, що будь-які системи формуються навколо певного об'єкта. Це можуть бути як матеріальні, так і нематеріальні об'єкти. У правовому регулюванні об'єктом правовідносин є мета, яка співпадає з матеріальним об'єктом — пенсією. Таким чином, основним системоутворюючим чинником пенсійних правовідносин як системи є пенсія.

Кожна система має свою будову, щодо правовідносини, то в юридичній науці вже звичним терміном для її позначення є «структура». Не вдаючись

до філософської дискусії щодо розмежування цих понять, вважаємо, що структура правовідносин та правовідносин як система є поняттями тотожними.

В. М. Протасов та Н. В. Протасова зазначають, що з позиції системного підходу правовідносини — це система, елементами якої є учасники правових відносин (суб'єкти), що об'єднані правовою структурою — доцільним правовим зв'язком, що витікає із суб'єктивних юридичних прав та обов'язків (доцільних правових властивостей суб'єктів) і функціонує для досягнення соціально-корисного результату [13, с. 370].

М. О. Тузов вказує, що під структурою правовідносин слід розуміти визначену її призначенням (бути індивідуалізованим суб'єктно-правовим зв'язком) сукупність правовизначаючих і необхідних їх елементів, що перебувають у цільовому взаємозв'язку. Структуру правовідносин складають три елементи: 1) суб'єкти правовідносин; 2) зміст правовідносин; 3) об'єкт правовідносин [14, с. 417]. Загалом погоджуємось з таким підходом, але з позиції розуміння правовідносин як системи, варто уточнити і наголосити на тому, що зміст правовідносин є тим необхідним елементом системи, без якого вона не може існувати, а саме зв'язків між суб'єктами, якими і є правові зв'язки у формі суб'єктивних прав та юридичних обов'язків. Такий правовий зв'язок надає системі структурованості, послідовності, стабільності, а також забезпечує реалізацію основної мети системи. У пенсійних правовідносинах, як уже зазначалося вище — це реалізація права на пенсію, як результат — отримання пенсії.

Варто зазначити, що форму системі надає закон. Саме він визначає об'єкт та мету існування системи, суб'єктний склад та, завдяки розподілу прав та обов'язків, визначає правовий зв'язок. Законом також визначаються юридичні факти — соціальні ризики, які і є передумовами виникнення, зміни та припинення пенсійних правовідносин.

Таким чином, можна підсумувати викладене і зазначити, що основою пенсійних правовідносин є пенсія, яка має три різновиди: пенсія за віком, пенсія по інвалідності, пенсія у зв'язку з втратою годувальника. Особливість пенсії як об'єкта пенсійних правовідносин (як системи) полягає у тому, що вона постає у матеріальній та діалектичній іпостасях одночасно. З одного боку, пенсія як різновид матеріального забезпечення, яке отримують правоздатні особи, з іншого — об'єктом виступає право на пенсію, його реалізація. Саме на цій двоєдності необхідно вибудовувати систему. Оскільки — це як єдність процесу і результату процесу. Результат неможливий без процесу, а процес, який не досягає результату — нікчемний. Залежно від конкретного виду пенсійного забезпечення — різний і процес його реалізації, і суб'єктний склад. Саме виходячи з цих міркувань, можна дійти висновку про те, що пенсійні правовідносини окремого виду пенсії є системою нижчого рівня, яка має свою особливу структуру побудови, сплетіння правових зв'язків, які мають видові особливості, але загалом є частиною цілого і в персоналізованих пенсійних правовідносинах повторюються.

Як напрямок подальших досліджень у зазначеній сфері можна виокремити детальне вивчення всіх елементів пенсійних правовідносин.

Список літератури

1. Оніщенко Н. М. Правова система: проблеми теорії : монографія / Н. М. Оніщенко. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. — 352 с.
2. Всемирная энциклопедия: Философия / глав. науч. ред. А. А. Грицанов. — М. : АСТ, Мн. : Харвест, Современный литератор, 2001. — 1312 с.
3. Протасов В. Н. Правоотношение как система : монография / В. Н. Протасов. — М. : Юридическая литература, 1991. — 143 с.
4. Введение в теорию государственно-правовой организации социальных систем / под общ. ред. Е. Б. Кубко. — К. : Юринком, 1997. — 192 с.
5. Берталанфи Л. фон. Общая теория систем — критический обзор / Л. фон Берталанфи // Исследования по общей теории систем : сб. переводов / общ. ред. В. И. Садовского и Э. Г. Юдина. — М. : Прогресс, 1969. — 521 с.
6. Акоф Р. Л. Системы, организации и междисциплинарные исследования / Р. Л. Акоф // Исследования по общей теории систем : сб. переводов / общ. ред. В. И. Садовского и Э. Г. Юдина. — М. : Прогресс, 1969. — 521 с.
7. Аверьянов А. Н. Системное познание мира: Методологические проблемы / А. Н. Аверьянов. — М. : Политиздат, 1985. — 263 с.
8. Дудник І. М. Вступ до загальної теорії систем : навч. посіб. / І. М. Дудник. — Полтава, 2010. — 129 с.
9. Шумило М. М. Пенсійна реформа 2011 року: критичний аналіз / М. М. Шумило // Судова практика : науково-практичний журнал. — 2012. — № 6. — С. 24–32.
10. Садовский В. Н. Задачи, методы и приложения общей теории систем / В. Н. Садовский, Э. Г. Юдин // Исследования по общей теории систем : сб. переводов / общ. ред. В. И. Садовского и Э. Г. Юдина. — М. : Прогресс, 1969. — 521 с.
11. Анохин П. К. Философские аспекты теории функциональной системы : избранные труды. / П. К. Анохин. — М. : Наука, 1978. — 400 с.
12. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функцій цілей у раціональних системах / Н. Луман ; пер. з нім. М. Бойченка і В. Кебеладзе. — К. : Дух і Літера, 2011. — 336 с.
13. Протасов В. Н. Лекции по общей теории права и теории государства / В. Н. Протасов, Н. В. Протасова. — М. : Издательский дом «Гододец», 2010. — 752 с.
14. Тузов Н. А. Структура правоотношения / Н. А. Тузов // Проблемы теории государства и права : учеб. / под ред. В. М. Сырых. — М. : Эксмо, 2008. — 528 с.

М. М. Шумило

Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины,
отдел проблем гражданского, трудового и предпринимательского права
ул. Трехсвятительская, 4, Киев, 01601, Украина

ПЕНСИОННЫЕ ПРАВООТНОШЕНИЯ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРИИ СИСТЕМ (ВСТУПЛЕНИЕ К ПРОБЛЕМЕ)

Резюме

В статье рассматривается новая для права социальной защиты в целом и пенсионного обеспечения в частности проблема системного подхода к изучению правоотношений в данной отрасли права. В работе предпринята попытка проанализировать пенсионные правоотношения сквозь призму системы. Приводится ряд общетеоретических исследований по теории систем, что позволяет применять эти знания для более глубокого понимания современного состояния и тенденций развития системы пенсионного обеспечения в Украине. Сделан также вывод о том, что при характеристике пенсионного правоотношения с позиций системного подхода можно применять не только термин «система», но и термин «структура» пенсионного правоотношения.

Ключевые слова: пенсия, пенсионные правоотношения, система, системный подход, правоотношения как система.

M. M. Shumylo

V. M. Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
The Department of problems of Civil, Labor and Economics Law
Triokhsviatytelska str., 4, Kyiv, 01601, Ukraine

PENSION LEGAL RELATIONS THROUGH THE LENS OF THE SYSTEMS THEORY (INTRODUCTION TO THE PROBLEM)

Summary

The article discusses the new law on social protection in general and pensions in particular, the issue of a systemic approach to the study of legal relations in this field of law. This paper attempts to analyze the legal relations through the lens of the pension system. The article includes a number of general theoretical studies of systems theory, which makes it possible to apply this knowledge for better understanding of the current state and trends of the pension system in Ukraine. It has also been concluded that when describing pension legal relations from the system approach, not only the term «system», but the term «structure» of the pension legal relations can be applied.

Key words: pension, pension legal relations, system, system approach, legal relations as a system.